

39. Onopriienko, O. V. (Ed.). (2011). *Formuvannia kompetentnosti uchniv* [Formation of students' competencies]. Donetsk. 98 p. [in Ukrainian].
40. Khyzhniak, I. A. (2017). *Teoriia i praktyka pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly do zastosuvannia zasobiv elektronnoi lnhvometodyky v profesiinii diialnosti* [Theory and practice of teacher training]. Doctoral dissertation. 576 p. [in Ukrainian].
41. Khomych, L. O. (1999). *Systema psykholoho-pedahohichnoi pidhotovky vchytelia pochatkovykh klasiv* [Psychological-pedagogical training system]. Extended abstract. 42 p. [in Ukrainian].
42. Yuzyk, O. (2021). *Mediaosvita u pidhotovtsi maibutnikh uchytyleiv informatyky u Polshchi: z istorii stanovlennia ta vprovadzhennia* [Media education in Poland. *Bulletin of Chernihiv Collegium*], 169(13), p. 165–170. [in Ukrainian].
43. Yaremchuk, N., & Senytsia, N. (2021). *Shliakhy formuvannia virtualnoho osvithnoho prostoru zakladu vyshchoi osvity* [Virtual educational space]. *Visnyk of Lviv University*, 35, 227–235. <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2021.35.11329> [in English].
44. Raven, J. (1977). On the components of competence. Retrieved from <https://journals.sagepub.com> [in English].
45. Chiu, T. K. F. (2021). AI education design. *TechTrends*, 65(5), p. 796–807. [in English].
46. Saputro, J. D., & Murdiono, M. (2020). Character education through holistic approach. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 7(11), p. 460–470. [in English].
47. Kuznetsova, H., Zenchenko, T., Luchkina-Zahorodnia, L., Barannyk, N., & Kholiavko, I. (2023). Linguistic and literary educational field in the system of communicative field formation. *Multidisciplinary Science Journal*, 5. DOI: <https://doi.org/10.31893/multiscience.2023ss0505>. [in English].

Авторське право ©2026 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 10.04.2026 р.
Прийнято редакцією 10.05.2026 р.
Опубліковано 29.05.2026 р.

УДК 378.011.3-051:81'272

DOI: 10.31376/2410-0897-2026-2-61-91-102

СУТНІСТЬ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННСВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Данильченко Ірина Григорівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: irinadanulchenko1@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5406-7062

У статті окреслено проблему формування комунікативно-мовленнєвої компетентності в майбутніх педагогів загалом, та вихователів закладів дошкільної освіти зокрема; проаналізовано дослідження науковців щодо з'ясування сутності та змісту понять «мовленнєва компетентність», «комунікативна компетентність», «комунікативно-мовленнєва компетентність». Запропоновано власне визначення поняття «комунікативно-мовленнєва компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти», яке потрактуємо як інтегративну, динамічну особистісно-професійну здатність майбутнього фахівця ефективно здійснювати якісну, доцільну, нормативно правильну, культурно зумовлену й педагогічно ефективну мовленнєву взаємодію з дітьми дошкільного віку, їхніми батьками та колегами на основі системи мовних, психолого-педагогічних і соціокультурних знань, сформованих мовленнєвих та рефлексійних умінь, комунікативного досвіду, ціннісних орієнтацій.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, комунікативна компетентність, мовленнєва компетентність, комунікативно-мовленнєва компетентність, комунікативно-мовленнєва компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку педагогічної освіти в Україні характеризується утвердженням компетентнісного підходу, який визначає нові орієнтири професійної підготовки майбутніх фахівців. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема формування комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутніх педагогів загалом, та вихователів закладів дошкільної освіти зокрема, що зумовлено специфікою їхньої майбутньої професійної діяльності, спрямованої на забезпечення мовленнєвого розвитку, соціалізації та гармонійного становлення особистості дитини.

Аналіз нормативних документів України, що регламентують упровадження компетентнісного підходу у сферу освіти, засвідчує системний і послідовний характер реформування освітньої політики відповідно до європейських стандартів. Компетентнісний підхід закріплений на законодавчому рівні (закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту», Національна рамка кваліфікацій тощо) та деталізований у підзаконних актах, стандартах, які визначають зміст, результати та якість освіти (Концепції розвитку педагогічної освіти України, Стандарти вищої освіти України для першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 012 Дошкільна освіта, Професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти», Базовому компоненті дошкільної освіти).

Так, Базовий компонент дошкільної освіти серед низки компетентностей, які мають бути сформовані у випускника закладу дошкільної освіти, визначає мовленнєву та комунікативну компетентності [4]. Сформувати ці компетентності в дітей дошкільного віку спроможний лише той вихователь, у якого сформована власна комунікативно-мовленнєва компетентність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях сучасних науковців висвітлено різні аспекти впровадження компетентнісного підходу в теорію і практику вищої школи: Л. Бірюк, В. Бондаря, Л. Березовської, Л. Бурчак, А. Гриценка, О. Заблоцької, Л. Коваль В. Курок, Н. Кондратенко, Т. Кондратенко, О. Овчарук, Н. Побірченко, М. Хроленко та інших учених. Автори зауважують, що компетентнісний підхід розширює можливості випускників, оскільки дає змогу ефективно розв'язувати професійні завдання. Аналіз праць Н. Голуб, О. Горошкіної, М. Греб, О. Караман, С. Карамана, К. Климової, О. Кучерук, С. Омельчука, М. Пентилюк та ін. дає підстави стверджувати, що компетентнісний підхід має виразну загальнодидактичну спрямованість, оскільки орієнтований на подолання розриву між засвоєними знаннями, сформованими вміннями й навичками та їх практичним застосуванням студентами в діяльності, пов'язаній із розв'язанням професійних і життєвих завдань.

Аналіз сучасних наукових джерел засвідчує, що поняття «комунікативно-мовленнєва компетентність» формується на перетині кількох взаємопов'язаних наукових підходів – лінгвістичного, психолінгвістичного, педагогічного та соціокультурного, що зумовлює його міждисциплінарний характер і складну внутрішню структуру. У лінгвістичному, психолінгвістичному аспектах проблема комунікативно-мовленнєвої компетентності розглядається передусім як система знань про мову, закономірності її функціонування та здатність особистості реалізовувати мовні ресурси в конкретних мовленнєвих актах (Ф. Бацевич, Н. Голуб, О. Горошкіна, Л. Калмикова, Г. Калмиков, М. Пентилюк, Н. Харченко, Н. Хомський). У сучасній українській педагогічній науці різні аспекти проблеми формування комунікативно-мовленнєвої компетентності в здобувачів освіти досліджуються в контексті професійної підготовки майбутніх педагогів (Л. Березовська, Н. Голуб, О. Горошкіна, Н. Кондратенко, М. Кучеренко, Л. Лукіна, І. Луценко, Л. Мамчур, Л. Мороз-Рекотова, О. Мартіна, С. Омельчук, О. Прокопова, Ю. Руденко, О. Семенов, Т. Сукаленко, Н. Третяк, С. Шпетна, Ю. Шалівська та ін.). Аналіз сучасних наукових джерел дає змогу виокремити низку вітчизняних учених, які досліджували цю проблему саме крізь призму соціокультурного підходу (А. Гриньків, Н. Кондратенко, О. Мороз, Н. Скрипник).

Мета статті: проаналізувати дослідження науковців щодо витлумачення понять «мовленнєва компетентність», «комунікативна компетентність», «комунікативно-мовленнєва компетентність», розкрити їх зміст та запропонувати власне визначення поняття «комунікативно-мовленнєва компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти».

Виклад основного матеріалу. Формування професійної комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутніх педагогів загалом, і вихователів закладів дошкільної освіти зокрема, набуває особливої актуальності в умовах сучасних інформаційних і соціокультурних трансформацій, оскільки від рівня їхньої підготовки залежить ефективність організації освітнього процесу в закладі освіти, сформованість мовленнєвої і комунікативної компетентностей у дітей та їх гармонійний розвиток загалом.

Підґрунтям для осмислення сутності поняття «комунікативно-мовленнєва компетентність» є категорія «компетентність», яка в Законі України «Про освіту» потрактована як «динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та (або) подальшу навчальну діяльність» [17], водночас у Законі України «Про вищу освіту» – як «здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [16]. Міжнародна комісія Ради Європи подає таке визначення поняття «компетентність» – «це загальні, або ключові, вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння або навички, ключові уявлення, опори, або опорні знання, що передбачають спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні й соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок» [32].

Як зазначають Н. Голуб, О. Горошкіна, упровадження компетентнісного підходу в освітній процес посилює прикладну спрямованість мовної освіти, забезпечуючи можливість використання теоретичних знань як інструменту пояснення мовних явищ і розв'язання практичних завдань. Такий підхід сприяє застосуванню набутого досвіду ефективної діяльності в конкретних комунікативних ситуаціях і зумовлює переорієнтацію освітнього процесу з домінування процесуальних характеристик на досягнення результатів у діяльнісному вимірі [10].

Поняття «компетентнісний підхід» В. Бабенко потрактовує як методологічний орієнтир у формуванні якісних характеристик (компетентностей) суб'єкта освітнього процесу, його організаційських здібностей, умінь приймати рішення і брати на себе відповідальність, володіти необхідними комунікативними якостями,

оцінювати соціальні процеси, визначати місце й роль у них власної професійної діяльності, знаходити шляхи її вдосконалення [3, с. 36].

Під час реалізації компетентнісного підходу зміщуються акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь майбутніх фахівців на формування та розвиток їхньої здатності до практичної діяльності й творчого застосування набутих знань та досвіду в різних ситуаціях. Водночас відбувається і трансформація діяльності студента: від пасивного засвоєння знань – до активної, дослідницької, творчої, самостійної та самоосвітньої діяльності. Освітній процес набуває виразної розвивальної спрямованості, яка постає як його інтегративна характеристика. Така характеристика формується в процесі навчання та охоплює знання, уміння, навички, ціннісні ставлення, досвід діяльності й усталені поведінкові моделі особистості [28].

Компетентнісний підхід постає як цілісна система визначення мети, завдань, змісту, а також організаційного й професійного забезпечення підготовки майбутнього вихователя до роботи з дітьми в закладі дошкільної освіти. Він орієнтує освітній процес на формування професійної компетентності педагога як складного інтегративного індивідуально-психологічного утворення, що поєднує знання, уміння, досвід діяльності та значущі особистісні якості [18].

Результатом упровадження компетентнісного підходу є сформованість у майбутніх педагогів загалом, і вихователів закладів дошкільної освіти зокрема, низки професійно значущих компетентностей, серед яких ми виокремлюємо «комунікативно-мовленнєву компетентність», яка і стала об'єктом нашого дослідження.

У сучасному науковому дискурсі виокремлено поняття «мовленнєва компетентність» і «комунікативна компетентність», «комунікативно-мовленнєва компетентність», у яких акцентовано увагу на здатності фахівця оперувати мовними одиницями, стратегічно вибудовувати ефективну взаємодію в професійному та міжособистісному середовищах.

Передумовою розуміння сутності цих понять дослідження є аналіз змісту наявних у науковому обігу термінів «комунікація», «спілкування».

Ф. Бацевич акцентує увагу на тому, що спілкування – це комплексне поняття, що охоплює всі можливі типи процесів взаємозв'язку і взаємодії людей: інформаційний (обмін інформацією), інтерактивний (зв'язки і впливи учасників) і перцептивний (сприйняття органами чуття). Комунікацію визначає як смисловий та ідеально-змістовий аспект соціальної взаємодії; обмін інформацією в різноманітних процесах спілкування. Науковець розмежовує комунікацію і спілкування, зазначаючи, що поняття «спілкування» є більш загальним, а «комунікація» – більш конкретним, що позначає один із типів спілкування [5, с. 27–28].

Н. Волкова зазначає, що поняття «комунікація» включає спілкування, пояснюючи тим, що комунікація постає як двобічний процес обміну інформацією, у якому визначальну роль відіграють якість її передавання, змістова насиченість і повнота подання. Це забезпечує можливість не лише оперативного й адекватного формування уявлення про відповідну проблему, а й розроблення стратегії та тактики її розв'язання, визначення доцільних методів і засобів досягнення поставлених цілей. Ефективність комунікації значною мірою зумовлюється зрозумілістю та доступністю інформації [8, с. 242].

На розмежуванні понять «спілкування» і «комунікація» наголошує і Ю. Ненько, зазначаючи, що спілкування постає як суб'єкт-суб'єктна взаємодія, тоді як у процесі комунікації партнери можуть розглядатися як засоби досягнення певної мети, що перебуває поза межами їхньої безпосередньої взаємодії. Комунікації нерідко притаманні відносини субординації та підпорядкованості, що відображає нерівність статусних позицій учасників. Натомість у спілкуванні домінують зв'язки узгодженості й партнерства між суб'єктами взаємодії [22].

У наукових працях підкреслюється, що мовлення є засобом передавання інформації і важливим інструментом формування мислення, свідомості та соціальної взаємодії. Саме тому рівень розвитку мовленнєвої компетентності значною мірою визначає загальний рівень інтелектуального та особистісного розвитку індивіда.

На засадах компетентнісного підходу комунікацію Т. Вигранка визначає як специфічну форму взаємодії людей у процесі навчально-пізнавальної діяльності за допомогою мови чи інших знакових систем [7, с. 70]. Водночас, як зазначає дослідниця, «компетентність для спілкування складається з мовної компетентності (знання мовних засобів, одиниць та категорій кожного рівня та правил, що формують мовні конструкції, вміння такі правила застосовувати), мовленнєвої компетентності (спроможність сприймати та розуміти висловлювання) та комунікативної компетентності (здатність ефективно спілкуватися в різних умовах у ролі адресанта й адресата)» [7, с. 42].

На сучасному етапі ключовим завданням мовної підготовки майбутніх фахівців є формування та розвиток мовленнєвих компетентностей, які виступають репрезентативними характеристиками особистості, її самодостатності та професійної зрілості. Рівень сформованості навичок мовленнєвої поведінки значною мірою зумовлюється мотиваційною спрямованістю як студентів до опанування навчальної дисципліни, так і викладачів до організації освітнього процесу загалом. Водночас, поряд із засвоєнням предметних знань, особливої ваги набуває здатність ефективно оперувати мовними засобами, що є передумовою становлення

комунікативно компетентної особистості. Мовленнєву компетентність дослідниця визначає базовим показником професійної компетентності педагога, а отже, її формування не може обмежуватися межами окремої навчальної дисципліни, а має інтегруватися в зміст усього комплексу фахових навчальних предметів студентів [7].

М. Пентилюк, досліджуючи проблему формування мовної особистості майбутніх учителів-словесників, акцентує увагу на формуванні професійної мовленнєвої компетентності студентів, яку визначає «як інтегральне поняття, що охоплює широке коло особистісних мовних здібностей, знань, умінь і навичок, які забезпечують успішне здійснення мовленнєвої діяльності» [25, с. 296]. Дослідниця виокремила найважливіші вміння, що складають основу мовленнєвої компетентності майбутнього фахівця, серед яких: уміння вести діалог, дотримуючись вимог мовного етикету в різних життєвих ситуаціях; уміння створювати усні монологічні висловлення; уміння адекватно сприймати на слух діалог і монолог; уміння створювати письмові тексти різних стилів, типів і жанрів; уміння користуватися різними видами читання [25]. Такими вміннями, на нашу думку, має володіти майбутній вихователь закладу дошкільної освіти.

У сучасному науковому дискурсі репрезентовано також такі визначення поняття «мовленнєва компетентність»: Н. Пономаренко, О. Семенов – «як складник професійної компетентності майбутніх фахівців на позначення характеристики здатності особистості, котра володіє знаннями, вміннями і навичками організувати професійне спілкування з іншими людьми з урахуванням соціальних норм поведінки і комунікативної доцільності, вирішувати мовленнєво-комунікативні завдання в різноманітних ситуаціях професійної взаємодії, використовуючи систему внутрішніх ресурсів» [26, с. 36]; Т. Сукаленко – «як інтегративна характеристика фахових і особистісних якостей здобувача вищої освіти, складниками якої є позитивна мотивація, володіння системою мовних знань, умінь і навичок, необхідних для ефективного здійснення професійної діяльності». Майбутній фахівець має вільно володіти способами комунікативної взаємодії, бути здатним до адекватного сприйняття і розуміння висловлювань, здійснювати свідомий контроль за власним мовленням та цілеспрямовано засвоювати й доречно використовувати мовні засоби [33]; Т. Атрощенко – як готовність і спроможність особистості адекватно й доречно використовувати мову в конкретних ситуаціях буття (висловлювати власні думки, бажання, наміри, прохання тощо), застосовувати при цьому як мовні, так і позамовні (міміка й жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності [1]; Ю. Огарь – «це вміння ефективно, чітко, а головне, грамотно висловлювати власну думку на основі знань граматичних норм української мови, перебувати не лише у мовленнєвій, але й невербальній взаємодії, щоб чути та бути почутим співрозмовником, продуктивно співпрацювати та вести діалог як в освітньому процесі, так і в повсякденні». Мовленнєва компетентність передбачає знання мови з дотриманням усно і на письмі норм літературної мови, уміння оперувати мовними засобами і стилістично правильно їх використовувати [24, с. 52–53].

Мовленнєва компетентність, як зазначають Л. Фомина, О. Калініченко, О. Дзинглюк, є одним із найважливіших складників сучасної освіти, яка визначає не тільки рівень професійної підготовки студентів, але і їхню здатність до ефективної комунікації в різних соціокультурних контекстах; є комплексним явищем, що передбачає розвиток комунікативних навичок, критичного мислення та здатності до адаптації. Зміст навчання української мови, як наголошують науковці, має бути спрямований на залучення студентів не лише до опанування нових способів мовної комунікації, а й до культури народу – носія мови, що вивчається. Водночас він повинен передбачати ознайомлення з національно-культурною специфікою мовленнєвої поведінки, характерною для відповідного мовного середовища [35].

Сучасні науковці підкреслюють, що мовленнєва компетентність не може розглядатися ізольовано від комунікативної, оскільки мовлення є основним інструментом реалізації комунікації. Так, Л. Березовська на основі аналізу наукових джерел висновок, що мовленнєва компетентність – це різновид комунікативної компетентності, означає здатність людини практично користуватися мовою, дотримуючись мовних правил у процесі спілкування [6, с. 196]; А. Залізняк ототожнює мовленнєву компетентність з комунікативною, характеризує її основну функцію – спрямування на розвиток мовленнєвого спілкування, мовленнєвого етикету та етичних норм спілкування [18]; Н. Соха зазначає, що мовна особистість упродовж усього свого життя постійно вдосконалює свою мовленнєву компетентність у процесі діалогу та писемного мовлення, у процесі комунікативної діяльності, тим самим набуваючи комунікативної компетентності [31].

Підготовка майбутніх вихователів у закладі вищої освіти передбачає цілеспрямоване формування їхньої мовленнєвої компетентності, що забезпечує ефективне встановлення та підтримання взаємодії з усіма суб'єктами освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Як засвідчує аналіз наукових джерел, поняття «мовленнєва компетентність» розглядається сучасними дослідниками як складник професійної підготовки майбутнього фахівця та характеристика його особистісної зрілості. У більшості праць мовленнєва компетентність потрактована як інтегративне утворення, що поєднує систему мовних знань, умінь, навичок і особистісних якостей, необхідних для ефективного здійснення мовленнєвої діяльності в різних комунікативних ситуаціях. Поряд із цим підкреслюється роль соціокультурного контексту, що передбачає врахування національно-культурних особливостей мовленнєвої

поведінки та формування здатності до адаптації в різних комунікативних середовищах. Науковці акцентують увагу на тому, що формування мовленнєвої компетентності має міждисциплінарний характер і повинно реалізовуватися в межах усього освітнього процесу в закладі вищої освіти. Окремо наголошується на нерозривному зв'язку мовленнєвої та комунікативної компетентностей, де мовлення виступає основним інструментом реалізації комунікації та соціальної взаємодії.

Отже, мовленнєва компетентність постає як комплексне багатовимірне явище, яке забезпечує ефективну професійну діяльність, загальний інтелектуальний і особистісний розвиток індивіда.

Детальніше проаналізуємо наукові дослідження, у яких акцентується на розкритті змісту комунікативної компетентності.

Концептуальною основою для сучасного розуміння означеного поняття є дослідження Dell Hymes «On Communicative Competence», головна ідея якого полягає в тому, що знання мови не може зводитися лише до володіння її граматичною системою. Науковець увів поняття «комунікативна компетентність», під яким розуміє здатність мовця формувати граматично правильні висловлювання, використовувати їх відповідно до соціального контексту [37].

Комунікативну компетентність Н. Голуб визначає однією з ключових компетентностей, тобто таких, що мають визначальне значення в житті особистості, і розглядає її як особистий досвід (практику) взаємодії з людьми в процесі розв'язання типових для віку комунікативних завдань в інших (поза межами навчання) суспільних сферах, що сприяє успішному поетапному входженню особистості в соціум і формуванню готовності його до повноцінного функціонування в суспільстві [12, с. 221]. За твердженням С. Карамана комунікативна компетентність не існує поза межами комунікації, вона визначається психологічними та соціальними особливостями особистості, рівнем володіння теорією про основні види мовленнєвої діяльності та вмінням ефективно реалізовувати їх у практичній діяльності з урахуванням конкретної комунікативної ситуації [19, с. 339–340].

Л. Сергієнко під комунікативною компетентністю розуміє вміння спілкуватися з метою обміну інформацією, зокрема для вирішення таких завдань: ефективно отримувати інформацію; ефективно передавати інформацію; досягати поставленої мети шляхом переконання співрозмовника й спонукання його до дії; отримувати додаткову інформацію про співрозмовника (на основі знань про об'єктивні закономірності функціонування мови в суспільстві з метою визначення рівня соціально-культурного розвитку людини, її соціального статусу, на основі умінь розрізняти відтінки інформації і голосу співрозмовника, щоб оцінити його емоційний стан; вміння інтерпретувати зміст його висловлювань і зрозуміти можливий підтекст; здійснювати позитивну саморепрезентацію – тобто справляти приємне враження на співрозмовника або читача на основі володіння культурою мовлення [29, с. 21].

Слушною є думка Н. Кондратенко, що комунікативна компетентність завжди формується в соціальному контексті. Основними чинниками, що детермінують її розвиток, є життєвий досвід особистості, рівень її загальної ерудиції, сформованість умінь і навичок ефективного спілкування в усному й писемному мовленні. Комунікативна компетентність постає як сформована й розвинена здатність особистості встановлювати та підтримувати необхідні контакти в процесі соціальної взаємодії; як інтегрована сукупність знань, умінь і навичок щодо використання вербальних і невербальних засобів з метою адекватного сприйняття та відображення дійсності в різноманітних комунікативних ситуаціях; а також як система набутого досвіду здійснення комунікативної діяльності [20]. Комунікативну компетентність дослідниця визначає як сукупність досвіду, комунікативних знань, умінь, навичок, компетенцій, які дають можливість особистості творчо самовиражатися у сфері професійного спілкування, вирішити спектр поставлених творчих завдань; це здатність особистості до мовленнєвого спілкування і вміння слухати. Важливим показником сформованості комунікативної компетентності вважає вміння репрезентувати себе через мовлення [21, с. 21].

І. Гуменюк комунікативну компетентність тлумачить як «рівень володіння необхідними знаннями, вміннями, наявність досвіду, що забезпечує ефективну комунікативну взаємодію за різних умов мовленнєвої діяльності» [14, с. 93], зазначаючи, що ця компетентність формується в соціальному контексті, зокрема в умовах безпосереднього застосування набутих знань; її розвиток зумовлюється життєвим досвідом особистості, рівнем сформованості творчих здібностей, ініціативністю та іншими індивідуально-психологічними характеристиками особистості.

На думку Ю. Огарь, комунікативна компетентність – це вміння використовувати набуті знання, вміння та навички з курсу української мови в спілкуванні задля досягнення комунікативної мети, запрограмованої мовцем [24, с. 53].

Комунікативну компетентність Н. Гончаренко-Закревська визначає як здатність особистості до швидкості й глибини мислення, міцності оволодіння засобами та прийомами мовленнєвої діяльності, що виявляється в умінні слухати, сприймати й відтворювати інформацію, вести діалог, брати активну участь у дискусіях, уміти доносити власну думку та відстоювати власні погляди [13, с. 99]. Важливими умовами формування комунікативної компетентності студентської молоді визначає створення викладачами

мотиваційної основи студентів щодо оволодіння ними технологією компетентного спілкування, використання активних та інтерактивних методів навчання.

Як зазначає О. Прокопова, комунікативна компетентність передбачає насамперед уміння людини спілкуватися з іншими людьми, використовувати відповідні засоби виразності та ініціативні прояви. Опортям у цих мовленнєвих діях стають формули мовленнєвого етикету, які є невід'ємним чинником комунікації. З огляду на це формування комунікативних умінь насамперед починається із засвоєння формул мовленнєвого етикету, призначених для обслуговування найрізноманітніших ситуацій: вітання, знайомства, вибачення, подяки, прохання, привернення уваги, згоди, відмови, заборони, побажання, телефонної розмови тощо. Проте знання мовленнєвих штампів для забезпечення комунікації в конкретній ситуації ще не є показником сформованого вміння [27].

Формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в сучасних умовах Т. Ніколашина, В. Сіладі, С. Погоріла розглядають як складне інтегративне явище, що поєднує мовні знання, соціокультурну обізнаність, когнітивні стратегії взаємодії та особистісну здатність до конструктивного діалогу. Науковці акцентують увагу на тому, що в процесі трансформації освітніх підходів акценти зміщуються від традиційного знаннєвого парадигмального бачення до компетентнісного підходу, в основі якого здатність студента реалізовувати себе в умовах міжособистісного, професійного й міжкультурного спілкування [23, с. 5].

Складниками комунікативної компетентності Т. Сукаленко визначає обізнаність із різноманітними комунікативними ситуаціями, здатність до ефективної взаємодії з соціальним середовищем, уміння встановлювати й підтримувати міжособистісні контакти, навички конструктивного спілкування. До ключових складників означеної компетентності здобувачів вищої освіти відносить високий рівень володіння нормами сучасної української літературної мови, розвинену культуру мовлення, опанування різноманітних мовних засобів, багатство лексичного фонду, здатність використовувати сучасні цифрові та інформаційні технології в процесі комунікації [33]. Важливим аспектом у формуванні комунікативної компетентності студента Т. Сукаленко виокремлює вироблення індивідуального стилю, який формує звичку багато читати, опрацьовувати різні джерела, визначати їх актуальність і достовірність для обраного фаху, чітко формулювати думку й аргументовано її доводити [33].

Комунікативна компетентність охоплює сукупність норм та правил комунікативної поведінки, прийнятих у суспільстві. Вона постає як інтегральна особистісна характеристика майбутнього фахівця, у якій відображаються професійна спрямованість здобувача освіти на виконання майбутніх фахових завдань, а також його ставлення до обраної професії, до самого себе та до способів взаємодії з іншими людьми. А. Гриньків визначає одним із критеріїв сформованості комунікативної компетентності рефлексію, що виявляється в здатності особистості оцінювати власну позицію з урахуванням позиції та інтересів партнера по спілкуванню. Не менш значущим критерієм науковець вважає суб'єктність особистості, яку трактує як інтегративну характеристику, що охоплює самостійність, цілеспрямованість, індивідуальність, здатність до активного перетворення навколишньої дійсності у власній поведінці [9].

Сучасні науковці, окрім дослідження комунікативної компетентності особистості загалом, також звертають увагу на комунікативну компетентність майбутнього педагога, учителя.

Н. Ашиток акцентує увагу на комунікативній компетентності педагога, яку потрактовує як здатність до ефективного спілкування в межах професійних обов'язків, що передбачає вміння обмінюватися інформацією, сприймати співрозмовника, усвідомлювати його потреби, розуміти його почуття і психологічні стани, досягати взаєморозуміння [2, с. 11]. Дослідниця виокремила етапи формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів, серед яких: діагностичний – передбачає виявлення рівня сформованості комунікативних здібностей студентів, їхнього комунікативного потенціалу; теоретично-навчальний – спрямований на засвоєння студентами системи комунікативних знань як узагальненого соціального досвіду у сфері комунікативної діяльності; практично-навчальний – орієнтований на формування комунікативних навичок як автоматизованих свідомих дій, що забезпечують оперативне орієнтування в комунікативних ситуаціях, комунікативних умінь як здатності творчо застосовувати набуті знання і навички в процесі соціально-педагогічної взаємодії; контрольно-рефлексивний – передбачає здійснення систематичного контролю рівня сформованості комунікативної компетентності студентів за допомогою різних форм оцінювання, аналіз досягнутих результатів і рефлексію [2].

Н. Мирончук, О. Антонова обґрунтовують комунікативну компетентність майбутнього вчителя як здатність взаємодіяти із суб'єктами професійної діяльності ефективно та продуктивно відповідно до комунікативної ситуації. На думку науковців, її сформованість визначається відповідним рівнем знань, умінь, навичок, мотиваційно-ціннісного ставлення, рефлексивно-оцінних здібностей комунікантів; формується в умовах безпосередньої та опосередкованої взаємодії, у процесі якої суб'єкт набуває інформації про зміст, специфіку та динаміку міжособистісної комунікації, про засоби впливу, способи дій і поведінкові стратегії її учасників [21, с. 272].

Отже, поняття «комунікативна компетентність» у працях науковців розглядається як інтегративне особистісне утворення, що поєднує знання про мову й комунікацію, сформовані мовленнєві вміння, навички та досвід ефективної взаємодії в різних соціальних ситуаціях. Водночас акцент робиться на функціональному аспекті цієї компетентності – здатності забезпечувати результативний обмін інформацією, досягнення комунікативної мети, встановлення взаєморозуміння та здійснення впливу на співрозмовника. Важливою характеристикою постає єдність вербальних і невербальних засобів, уміння рефлексивно регулювати власну мовленнєву діяльність.

На нашу думку, носій комунікативної компетентності має бути здатним до правильного передавання інформації партнерам по спілкуванню, до усвідомленого прагнення зрозуміти їхні внутрішні мотиви, почуття, цілі, установки та емоційні стани. На цій основі він вибудовує ефективну взаємодію і спільну діяльність, здійснюючи рефлексивну регуляцію власної поведінки та цілеспрямований вплив на поведінку співрозмовників.

Формування комунікативної компетентності майбутнього вихователя дошкільної освіти має бути спрямоване на оволодіння ним базовими і міжгалузевими знаннями, психолого-педагогічними, фахово-методичними, спеціальними і творчими вміннями, виховання ціннісних орієнтацій фахівця, мотивів педагогічної діяльності, комунікативної культури особистості, здатності до розвитку власного творчого потенціалу в галузі мовної освіти дітей дошкільного віку [15, с. 30].

Аналіз праць вітчизняних науковців засвідчує, що поняттям «комунікативно-мовленнєва компетентність» вони послуговуються рідше.

Так, Л. Березовська, досліджуючи проблему формування комунікативно-мовленнєвої компетентності соціальних працівників, підкреслює її особливу актуальність в умовах глобалізації інформаційних процесів. Дослідниця наголошує, що ефективність розв'язання соціальних проблем і життєвих труднощів значною мірою залежить від рівня професійної підготовки фахівців, зокрема від їхньої здатності коректно формулювати висловлювання, будувати діалог, ставити запитання, використовувати засоби мовленнєвої виразності, здійснювати емоційно доцільний вплив на співрозмовника, а також урахувати індивідуальні та психологічні особливості клієнта в процесі комунікативної взаємодії та ефективно долати комунікативні труднощі. Для ефективного оволодіння студентами комунікативно-мовленнєвою компетентністю необхідним є цілеспрямований і кваліфікований комунікативно-мовленнєвий супровід з боку викладача. У процесі такого супроводу майбутні соціальні працівники набувають системи професійно значущих знань, умінь і практичних навичок, зокрема здатності до ефективного спілкування та взаємодії під час розв'язання професійних завдань без відчуття комунікативного дискомфорту чи невпевненості. Педагогічна підтримка сприяє формуванню в студентів орієнтації на досягнення успіху, розвиток віри у власні можливості та професійну самореалізацію. Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності ґрунтується на лінгвістичних (уміння оперувати мовленнєвими знаннями) законах мови, загальних законах спілкування в процесах комунікації, взаємодії мовних та позамовних засобів комунікації [6].

Нам імпонують погляди дослідниці щодо формування комунікативно-мовленнєвої компетентності, адже формування означеної компетентності також є одним із пріоритетних напрямів професійної підготовки майбутніх педагогів загалом, і вихователів закладів дошкільної освіти зокрема, оскільки вона визначає ефективність їхньої педагогічної діяльності в умовах інтенсивних соціокультурних та інформаційних змін. Рівень її сформованості зумовлює здатність фахівця до змістовного й коректного мовленнєвого оформлення думок, організації продуктивної взаємодії, встановлення педагогічно доцільного діалогу, використання мовленнєвих засобів впливу та врахування індивідуально-психологічних особливостей суб'єктів освітнього процесу.

Ю. Шалівська комунікативно-мовленнєву компетентність майбутнього педагога потрактовує як складну багаторівневу структуру теоретичних знань, практичних умінь та особистісних можливостей здобувача самостійно й ефективно здійснювати за допомогою мовних і немовних засобів виразності комунікативно-мовленнєву діяльність зі співрозмовниками, зумовлену ситуаціями спілкування; здатність подавати і приймати сформовану і сформульовану засобами мови думку, спрямовану на задоволення комунікативно-пізнавальної потреби мовця в процесі здійснення майбутньої професійної діяльності [36, с. 151–152].

Н. Скрипник зазначає, що поняття «комунікативно-мовленнєва компетентність» необхідно розглядати не стільки як бажаний результат, скільки як уже наявну інтенцію особистості, яку треба розвивати й коригувати, та висновок, що це не кінцева мета освітнього простору в коледжі (університеті), а гнучка й незавершена до кінця «серединна» інструментальна здатність, яка перебуває між здатністю до високоефективного педагогічного спілкування та вмінням вирішувати професійні задачі в майбутньому; це об'єкт освітнього впливу, який повинен бути відносно сформованим уже на етапі навчання (базові мовні, психологічні мотиваційні й інтенційні властивості особистості), а в перспективі навчання в закладі вищої освіти може бути тільки відносно завершеним [30].

Н. Третяк та О. Мартіна акцентують увагу на взаємозв'язку мови та культури мовлення, зазначаючи, що комунікативно-мовленнєва компетентність передбачає оволодіння нормами літературної мови в її усній і писемній формах (правилами вимови, наголосу, слововживання, граматики, стилістики); правильне використання різних мовних засобів відповідно до комунікативних намірів; влучне висловлювання думки для успішного розв'язання проблем і завдань у професійній діяльності [34, с. 107].

Т. Сукаленко комунікативно-мовленнєву компетентність пропонує розкривати через її функціональне призначення, адже вона виступає засобом соціалізації особистості, оскільки забезпечує її здатність вступати в різні види комунікативної діяльності, дотримуючись соціальних норм і культурних традицій [33].

Аналіз наукових джерел засвідчує, що поняття комунікативно-мовленнєвої компетентності ґрунтується на синтезі мовленнєвої та комунікативної компетентностей, які перебувають у тісному взаємозв'язку; розглядається науковцями як інтегративне утворення, яке поєднує систему мовних знань, мовленнєвих умінь, особистісних якостей, необхідних для ефективного реалізації комунікативної діяльності в різних соціально та професійно зумовлених ситуаціях.

Комунікативно-мовленнєву компетентність ми визначаємо як інтегровану, динамічну здатність особистості здійснювати ефективну, нормативно й культурно зумовлену мовленнєву взаємодію в різних комунікативних ситуаціях на основі системи мовних знань, мовленнєвих умінь, особистісних якостей і набутого досвіду, що забезпечує адекватне сприймання, продукування та інтерпретацію висловлювань, урахування психологічних особливостей співрозмовника, досягнення професійно й соціально значущих цілей спілкування.

У контексті компетентнісного підходу підготовка майбутніх вихователів орієнтується не лише на засвоєння системи знань, а передусім на здатність ефективно здійснювати педагогічну комунікацію, організувати мовленнєву взаємодію з дітьми, батьками та колегами, що визначає необхідність цілеспрямованого формування комунікативно-мовленнєвої компетентності як інтегральної якості особистості фахівця.

Для майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти комунікативно-мовленнєва компетентність є професійно значущою характеристикою, оскільки саме через мовленнєву взаємодію вони реалізовуватимуть освітній процес у ЗДО, здійснюватимуть виховний вплив та забезпечуватимуть розвиток мовлення дітей.

Окрім того, майбутній вихователь має бути здатним здійснювати емоційно доцільний вплив на дітей, підтримувати позитивний психологічний клімат у групі, адекватно реагувати на комунікативні труднощі та ефективно долати їх у процесі педагогічної взаємодії.

Отже, комунікативно-мовленнєву компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти визначаємо як інтегративну, динамічну особистісно-професійну здатність майбутнього фахівця ефективно здійснювати якісну, доцільну, нормативно правильну, культурно зумовлену й педагогічно ефективну мовленнєву взаємодію з дітьми дошкільного віку, їхніми батьками та колегами на основі системи мовних, психолого-педагогічних і соціокультурних знань, сформованих мовленнєвих та рефлексійних умінь, комунікативного досвіду, ціннісних орієнтацій.

Означена компетентність забезпечує адекватне сприймання, продукування та інтерпретацію висловлювань, регуляцію власної мовленнєвої поведінки, досягнення професійно й соціально значущих цілей педагогічної взаємодії, зокрема формування комунікативної і мовленнєвої компетентностей в дітей дошкільного віку.

Висновки. Отже, аналіз праць науковців дає змогу дійти висновків, що чільне місце у фаховій підготовці майбутніх педагогів загалом, та вихователів закладів дошкільної освіти зокрема, належить формуванню в них комунікативно-мовленнєвої компетентності. Аналіз базових понять дослідження засвідчує, що поняття «комунікативно-мовленнєва компетентність» ґрунтується на синтезі мовленнєвої та комунікативної компетентностей, які перебувають у тісному взаємозв'язку. На основі аналізу цих понять запропоновано власне визначення комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.

Подальші наукові розвідки буде спрямовано на дослідження структури комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти й характеристики її компонентів.

Список використаної літератури

1. Атрощенко Т. Специфіка формування мовленнєвої компетентності майбутніх вихователів у світлі вимог Болонської конвенції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2011. Вип. 20. С. 11–13.
2. Ашиток Н. Комунікативна компетентність педагога: структура, етапи формування. *Молодь і ринок.* 2015. № 6 (125). С. 10–13.
3. Бабенко В. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури у процесі навчання стилістики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2019. 244 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text>.
5. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Академія, 2004. 344 с.

6. Березовська Л. І. Теоретичні і методичні засади формування комунікативно-мовленнєвої компетентності соціальних працівників у процесі професійної підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2020. 531 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/9919/1/Berezovska%20Liudmyla%20Ivanivna%202020.pdf>.
7. Вигранка Т. В. Дидактичні умови формування мовленнєвої компетентності студентів філологічних спеціальностей в освітньому середовищі закладів вищої освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Тернопіль, 2019. 215 с. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13640/1/Dis_Vyhranka.pdf.
8. Волкова Н. П. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної комунікації : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Дніпропетровськ, 2006. 430 с.
9. Гриньків А. Комунікативна компетентність у професійній підготовці менеджерів соціокультурної діяльності. *Вища освіта України*. 2022. № 4. С. 54–60. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2022.4\(87\).07](https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2022.4(87).07).
10. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Концепція навчання української мови учнів старшої школи / за заг. ред. д-ра пед. наук Н. Б. Голуб. Київ : Педагогічна думка, 2019. 56 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719352/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf>.
11. Голуб Н. Б. Проблеми і перспективи компетентнісного навчання української мови в загальноосвітній школі. *Нац. акад. пед. наук України*, 2014. С. 217–226.
12. Голуб Н. Б. Комунікативна компетентність учнів загальноосвітньої середньої школи: структурні компоненти. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Педагогічні науки*. Херсон, 2011. № 58. С. 220–224.
13. Гончаренко-Закревська Н. Формування комунікативної компетентності студентської молоді в освітньому середовищі університету. *Молодь і ринок*. 2017. № 7. С. 98–102.
14. Гуменюк І. М. Методична система навчання студентів української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. Одеса, 2023. 684 с. URL: https://old.pdpu.edu.ua/doc/vr/2023/doctor_nauk/humeniuk/disertacia.pdf.
15. Данильченко І. Г. Принцип інтеграції у формуванні комунікативної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2021. № 2. С. 27–35. URL: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/236628>.
16. Про вищу освіту : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
17. Про освіту : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
18. Залізник А. Мовленнєва компетентність як складова процесу професійної підготовки майбутнього вихователя. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 8(2). С. 164–170. URL: <https://sur.li/cirjdc>.
19. Караман С. Реалізація стратегії співдіяльності у професійній мовленнєвій підготовці вчителя-словесника. *Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції, 28–29 березня 2012 р. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. С. 338–346.
20. Кондратенко Н. Методика формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів на засадах лінгвокультурології : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2018. 253 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24277/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>.
21. Мирончук Н. М., Антонова О. Є. Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя в умовах змішаного навчання. *Перспективи та інновації науки. Серія: Педагогіка. Психологія. Медицина*. 2023. № 1(19). С. 267–277. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/3443>.
22. Ненько Ю. П. Теоретико-методологічні засади професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Рівне, 2018. 512 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0518U000699>.
23. Ніколашина Т. І., Сіладі В. В., Погоріла С. Г. Формування комунікативної компетентності здобувачів закладів вищої освіти через впровадження проєктних технологій. *Академічні візії*. 2025. Вип. 43. С. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15360991>.
24. Огарь Ю. В. Формування граматично нормативного мовлення учнів ліцею на засадах особистісно орієнтованого підходу : дис. ... д-ра філос. : 011. Київ, 2021. 316 с.
25. Пентилюк М. І. Мовна особистість майбутнього вчителя-словесника в контексті професійної підготовки. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2014. Ч. 2. С. 290–297. URL: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/197244>.
26. Пономаренко Н., Семенов О. Формування мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців з журналістики: теорія і практика / за ред. О. Семенов. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 216 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi75/0055299.pdf>.
27. Прокопова О. П. Мовленнєво-комунікативна компетентність як одна із складових професійного становлення фахівця. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка* 2010. № 16. С. 54–57. URL: <https://ped-series.kpnu.edu.ua/article/view/32630/29229>.
28. Рудницька К. В. Сутність понять «компетентнісний підхід», «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність» у світлі сучасної освітньої парадигми. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2016. Вип. 1 (38). С. 241–246. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e74f8bb3-a51f-4e37-a662-ed758277c03b/content>.
29. Сергієнко Л. Методика формування комунікативної компетентності студентів педагогічного коледжу засобами дидактичної гри : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Луганськ, 2013. 20 с.

30. Скрипник Н. Методологія поняття «комунікативно-мовленнєва компетентність» у сучасному освітньому процесі. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2021. Вип. 21. Ч. 1. С. 114–118.
31. Соха Н. В. Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутніх логопедів як наукова проблема. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2023. № 4. С. 89–95. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2023-4-13>.
32. Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики / за заг. ред. В. Кременя. Київ : К. І. С., 2003. 296 с.
33. Сукаленко Т. Складники комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2021. Вип. 5. С. 118–123. URL: <https://journals.vnu.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/306/276>.
34. Третяк Н., Мартіна О. Формування комунікативно-мовленнєвої компетенції студентів під час вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2022. Вип. 3. С. 102–107. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.3.15>.
35. Фоміна Л. В., Калініченко О. В., Дзинглюк О. С. Мовленнєва компетентність у контексті сучасних освітніх стандартів в Україні. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 8 (26). С. 479–488. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-8\(26\)-479-488](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-8(26)-479-488).
36. Шалівська Ю. Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутнього педагога у процесі фахової підготовки. *Молодь і ринок*. 2023. № 3 (211). С. 149–153. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.277504>.

THE ESSENCE OF COMMUNICATIVE AND LANGUAGE COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS

Danylchenko Iryna

Associate Professor, Candidate of Pedagogical Sciences, Department of Preschool Pedagogy and Psychology
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *The current stage of development in pedagogical education in Ukraine is characterized by the establishment of a competency-based approach, which sets new guidelines for the professional training of future specialists. In this context, the issue of developing the communicative and linguistic competence of future preschool educators becomes particularly relevant, given the specific nature of their future professional activities, which are aimed at ensuring the linguistic development, socialization, and harmonious personal development of preschool-aged children.*

Purpose: *to analyze researchers' studies regarding their interpretation of the concepts of «speech competence», «communicative competence», «communicative and linguistic competence», to elucidate their meaning, and to propose a definition of the concept of «communicative and linguistic competence of a future preschool educator».*

Methods. *To implement this goal, the following theoretical methods and techniques of cognition were used: analysis, comparison and generalization of scientific literature, synthesis, systematization and generalization of the information obtained.*

Results. *The study of the essence of teachers' communicative-speech competence was analyzed; in particular, the interpretations of the concepts of «speech competence», «communicative competence», and «communicative-speech competence» in the works of domestic scholars were examined.*

An analysis of scientific sources indicates that the concept of communicative-speech competence is based on the synthesis of speech and communicative competences, which are closely connected. A synthesis of scientific approaches confirms that communicative-linguistic competence is considered as an integrative construct that combines a system of linguistic knowledge, linguistic skills, abilities, and personal qualities necessary for the effective performance of communicative activities in various socially and professionally determined situations.

Based on an analysis of a range of interpretations of definitions, the author has formulated a definition of the concept of «communicative and speech competence of a future preschool educator» – an integrative, dynamic personal and professional ability of a future specialist to effectively carry out high-quality, appropriate, normatively correct, culturally appropriate, and pedagogically effective speech interaction with preschool-aged children, their parents, and colleagues based on a system of linguistic, psychological-pedagogical, and sociocultural knowledge, developed speech and reflective skills, communicative experience, and value orientations.

Originality. *The novelty lies in the analysis of works by domestic scholars regarding the definition of concepts that form the conceptual framework of the study, and in the formulation, based on these, of the author's definitions of the concepts «communicative and linguistic competence» and «communicative and linguistic competence of a future preschool educator.»*

Conclusion. *An analysis of researchers' works allows us to draw the following conclusions: a prominent place in the professional training of future educators belongs to the development of their communicative-speech competence. This competence ensures the adequate perception, production, and interpretation of utterances, the regulation of one's own speech behavior, and the achievement of professionally and socially significant goals of*

pedagogical interaction, in particular the development of communicative and linguistic competencies in preschool-aged children.

Keywords: *competence, competency-based approach, communicative competence, linguistic competence, communicative and linguistic competence, communicative and linguistic competence of a future preschool educator.*

References

1. Atroshchenko, T. (2011). Spetsyfika formuvannia movlennievoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv u svitli vymoh Bolonskoi konventsii [Specificity of the formation of speech competence of future educators in the light of the requirements of the Bologna Convention]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Pedahohika. Sotsialna robota»*, 20, 11–13. [in Ukrainian].
2. Ashytok, N. (2015). Komunikatyvna kompetentnist pedaho: struktura, etapy formuvannia [Communicative competence of a teacher: structure, stages of formation]. *Molod i rynok*, 6(125), 10–13. [in Ukrainian].
3. Babenko, V. V. (2019). *Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury u protsesi navchannia stylistyky* [Formation of communicative competence of future teachers of Ukrainian language and literature in the process of teaching stylistics] (Candidate's thesis). Kyiv. [in Ukrainian].
4. *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity* [Basic component of preschool education]. (2021). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text> [in Ukrainian].
5. Batevych, F. S. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky: pidruchnyk* [Fundamentals of communicative linguistics: a textbook]. Kyiv: Akademiia. [in Ukrainian].
6. Berezovska, L. I. (2020). *Teoretychni i metodychni zasady formuvannia komunikatyvno-movlennievoi kompetentnosti sotsialnykh pratsivnykiv u protsesi profesiinnoi pidhotovky* [Theoretical and methodical principles of the formation of communicative and speech competence of social workers in the process of professional training] (Doctoral dissertation). Odesa. Retrieved from: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/9919/1/Berezovska%20Liudmyla%20Ivanivna%202020.pdf> [in Ukrainian].
7. Vyhranka, T. V. (2019). *Didaktychni umovy formuvannia movlennievoi kompetentnosti studentiv filolohichnykh spetsialnostei v osvitnomu seredovyshchi zakladiv vyshchoi osvity* [Didactic conditions for the formation of speech competence of students of philological specialties in the educational environment of higher education institutions] (Candidate's thesis). Ternopil. Retrieved from: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13640/1/Dis_Vyhranka.pdf [in Ukrainian].
8. Volkova, N. P. (2006). *Teoretychni ta metodychni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv do profesiino-pedahohichnoi komunikatsii* [Theoretical and methodological principles of training future teachers for professional and pedagogical communication] (Doctoral dissertation). Dnipropetrovsk. [in Ukrainian].
9. Hrynkiv, A. (2022). Komunikatyvna kompetentnist u profesiinii pidhotovtsi menedzheriv sotsiokulturnoi diialnosti [Communicative competence in the professional training of managers of socio-cultural activities]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 4, 54–60. [https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2022.4\(87\).07](https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2022.4(87).07) [in Ukrainian].
10. Holub, N. B., & Horoshkina, O. M. (2019). *Kontseptsiiia navchannia ukrainskoi movy uchniv starshoi shkoly* [Concept of teaching the Ukrainian language to senior high school students] (N. B. Holub, Ed.). Kyiv: Pedahohichna dumka. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719352/> [in Ukrainian].
11. Holub, N. B. (2014). Problemy i perspektyvy kompetentnisnoho navchannia ukrainskoi movy v zahalnoosvitnii shkoli [Problems and prospects of competence-based teaching of the Ukrainian language in a general education school]. *Nats. akad. ped. nauk Ukrainy*, 217–226. [in Ukrainian].
12. Holub, N. B. (2011). Komunikatyvna kompetentnist uchniv zahalnoosvitnoi serednoi shkoly: strukturni komponenty [Communicative competence of general secondary school students: structural components]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu: Pedahohichni nauky*, 58, 220–224. [in Ukrainian].
13. Honcharenko-Zakrevska, N. (2017). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti studentskoi molodi v osvitnomu seredovyshchi universytetu [Formation of communicative competence of student youth in the university educational environment]. *Molod i rynok*, 7, 98–102. [in Ukrainian].
14. Humeniuk, I. M. (2023). *Metodychna sistema navchannia studentiv ukrainskoi movy za profesiinym sprymuvanniam u pedahohichnykh zakladakh vyshchoi osvity* [Methodological system of teaching students the Ukrainian language for professional purposes in pedagogical institutions of higher education] (Doctoral dissertation). Odesa. Retrieved from: https://old.pdpu.edu.ua/doc/vr/2023/doctor_nauk/humeniuk/disertacia.pdf [in Ukrainian].
15. Danylchenko, I. H. (2021). Pryntsyp intehratsii u formuvanni komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity [The principle of integration in the formation of communicative competence of future preschool teachers]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, 2, 27–35. Retrieved from: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/236628> [in Ukrainian].
16. *Zakon Ukrainy Pro vyshchu osvitu* [Law of Ukraine on Higher Education]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
17. *Zakon Ukrainy Pro osvitu* [Law of Ukraine on Education]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
18. Zalizniak, A. (2013). Movlennieva kompetentnist yak skladova protsesu profesiinnoi pidhotovky maibutnoho vykhovatelya [Speech competence as a component of the process of professional training of the future educator]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, 8(2), 164–170. [in Ukrainian].
19. Karaman, S. (2012). Realizatsiia stratehii spivdiialnosti u profesiinii movlennievii pidhotovtsi vchytelia-slovesnyka [Implementation of the cooperation strategy in the professional speech training of the language and literature teacher]. In *Suchasni stratehii universytetskoi osvity: yakisnyi vymir* (pp. 338–346). Kyiv: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka. [in Ukrainian].

20. Kondratenko, N. (2018). *Metodyka formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh zhurnalistiv na zasadakh lingvokulturolohii* [Methods of forming the communicative competence of future journalists on the basis of linguoculturology] (Candidate's thesis). Kyiv. Retrieved from: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24277/> [in Ukrainian].
21. Myronchuk, N. M., & Antonova, O. Ye. (2023). *Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia v umovakh zmishanoho navchannia* [Formation of communicative competence of the future teacher in the conditions of blended learning]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky*, 1(19), 267–277. [in Ukrainian].
22. Pentyuk, Yu. P. (2018). *Teoretyko-metodolohichni zasady profesiino oriietovanoi komunikatyvnoi pidhotovky maibutnikh ofitseriv sluzhby tsyvilnoho zakhystu* [Theoretical and methodological foundations of professionally oriented communicative training of future civil protection service officers] (Doctoral dissertation). Rivne. Retrieved from: <https://uacademic.info/ua/document/0518U000699> [in Ukrainian].
23. Nikolashyna, T. I., Siladi, V. V., & Pohorila, S. H. (2025). *Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti zdobuvachiv zakladiv vyshchoi osvity cherez vprovadzhenia proiektnykh tekhnolohii* [Formation of communicative competence of higher education applicants through the implementation of project technologies]. *Akademichni vizii*, 43, 1–12. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15360991> [in Ukrainian].
24. Ohar, Yu. V. (2021). *Formuvannia hramatychno normatyvnoho movlennia uchniv litseiu na zasadakh osobystisno oriietovanoho pidkhodu* [Formation of grammatically normative speech of lyceum students on the basis of a personality-oriented approach] (PhD dissertation). Kyiv. [in Ukrainian].
25. Pentyliuk, M. I. (2014). *Movna osobystist maibutnoho vchytelia-slovesnyka v konteksti profesiinoi pidhotovky* [Language personality of the future language and literature teacher in the context of professional training]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychny, 2*, 290–297. [in Ukrainian].
26. Ponomarenko, N., & Semenoh, O. (2021). *Formuvannia movlennievoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv z zhurnalistyky: teoriia i praktyka* [Formation of speech competence of future specialists in journalism: theory and practice] (O. Semenoh, Ed.). Sumy: SumDPU imeni A. S. Makarenka. [in Ukrainian].
27. Prokopova, O. P. (2010). *Movlennievo-komunikatyvna kompetentnist yak odna iz skladovykh profesiinoho stanovlennia fakhivtsia* [Speech and communicative competence as one of the components of the professional formation of a specialist]. *Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka*, 16, 54–57. [in Ukrainian].
28. Rudnitska, K. V. (2016). *Sutnist poniat «kompetentnisnyi pidkhid», «kompetentnist», «kompetentsiia», «profesiina kompetentnist» u svitli suchasnoi osvitnoi paradyhmy* [The essence of the concepts «competence approach», «competence», «competency», «professional competence» in the light of the modern educational paradigm]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: «Pedahohika. Sotsialna robota»*, 1(38), 241–246. [in Ukrainian].
29. Serhiienko, L. (2013). *Metodyka formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv pedahohichnoho koledzhu zasobamy dydaktychnoi hry* [Methods of forming the communicative competence of pedagogical college students by means of a didactic game] (Abstract of candidate's thesis). Luhansk. [in Ukrainian].
30. Skrypnyk, N. (2021). *Metodolohiia poniattia «komunikatyvno-movlennieva kompetentnist» u suchasnomu osvitnomu protsesi* [Methodology of the concept of «communicative-speech competence» in the modern educational process]. *Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva*, 21(1), 114–118. [in Ukrainian].
31. Sokha, N. V. (2023). *Formuvannia komunikatyvno-movlennievoi kompetentnosti maibutnikh lohopediv yak naukova problema* [Formation of communicative and speech competence of future speech therapists as a scientific problem]. *Pedahohichni nauky: teoriia ta praktyka*, 4, 89–95. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2023-4-13> [in Ukrainian].
32. Kremen, V. (Ed.). (2003). *Stratehiia reformuvannia osvity v Ukraini: Rekomendatsii z osvitnoi polityky* [Education reform strategy in Ukraine: Recommendations on educational policy]. Kyiv: K. I. S. [in Ukrainian].
33. Sukalenko, T. (2021). *Skladnyky komunikatyvnoi kompetentnosti zdobuvachiv vyshchoi osvity* [Components of communicative competence of higher education applicants]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 5, 118–123. [in Ukrainian].
34. Tretyak, N., & Martina, O. (2022). *Formuvannia komunikatyvno-movlennievoi kompetentsii studentiv pid chas vyvchennia dystsypliny «Ukrainska mova (za profesiinym sprymuvanniam)»* [Formation of communicative-speech competence of students during the study of the discipline «Ukrainian language (for professional purposes)»]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 3, 102–107. <https://doi.org/10.32782/apv/2022.3.15> [in Ukrainian].
35. Fomina, L. V., Kalinichenko, O. V., & Dzyhliuk, O. S. (2024). *Movlennieva kompetentnist u konteksti suchasnykh osvitnikh standartiv v Ukraini* [Speech competence in the context of modern educational standards in Ukraine]. *Visnyk nauky ta osvity*, 8(26), 479–488. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-8\(26\)-479-488](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-8(26)-479-488) [in Ukrainian].
36. Shalivska, Yu. (2023). *Formuvannia komunikatyvno-movlennievoi kompetentnosti maibutnoho pedahoha u protsesi fakhovoi pidhotovky* [Formation of communicative-speech competence of the future teacher in the process of professional training]. *Molod i rynek*, 3(211), 149–153. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.277504> [in Ukrainian].
37. Hymes, D. H. (1972). *On Communicative Competence*. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics: Selected Readings* (Part 2, pp. 269–293). Harmondsworth: Penguin. Retrieved from: <https://www.homes.uni-bielefeld.de/sgramley/Hymes-2.pdf> [in English].

